misega lood sellelgi alal. Eestlaste jaoks, kes sinnamaani teatavasti ühes sakslastega olid kasutanud Jaani kirikut, otsustas raad uue kiriku ehitada ettekäändel, et maarahvas rikkuvat Jaani kirikus üleliia pinke. Selleks korraldati rahakorjandus, kuid Põhjasõda takistas uue kiriku ehitamisele asumist.

Põhjasõja puhkemine. Tartu vallutamine venelaste poolt. 1700. aastal alanud Põhjasõda tabas Tartut raskemini kui ükski teine sündmus enne seda. Paar esimest sõja-aastat on Tartule siiski võrdlemisi kerged ega ennusta veel tulevaid viletsusi. Linnale pannakse kuningas Karl XII poolt sõjamaksud peale, mille tasumine nõuab rahvastikult jõupingutust. Sõjaväe-osade majutamise küsimus tekitab samuti raskusi, nii et mõned raehärrad oma majade vabastamise otstarbel isegi omal kulul lasevad sõdureile barakke ehitada. Enne Narva lahingut käib bürgermeister Remmin 1700. a. sügisel Rakveres Karl XII jutul, paludes raskete koormuste kergendamist. See ei olnud aga kergesti teostatav, seda enam, et noor Rootsi kuningas peale hiilgavat võitu Narva all tõi oma väed Tartumaale talvekorterisse. Oodates kuningat Laiuselt, kus viimane talve mööda saatis, Tartu, laskis raad uue raekoja ruumid kuninga jaoks korda seada ja tegi ettevalmistusi pidulikuks vastuvõtteks. Kuid Karl XII-dat, kes kõik oma tähelepanu oli koondanud eelolevale sõjakäigule saksilaste vastu, ei huvitanud säärased tseremooniad: 30. maist 17. juunini Tartu all viibides saatis ta oma aja terveni vägede korraldamisega mööda ja asus [1]) esiti Raadi karjamõisas Rosenhofis ja selle järgi Rahingu külas Ilmatsalu tee ääres. Kui ta peagi kõik õpetatud väed üle Väina lõunasse viis, jäi Liivimaa kaitsmine ooberst W. A. v. Schlippenbachi juhatusel teotsevate noorte ning harjumata väe-osade kätte, kes küll sissisõjas üles näitasid teatavat vahvust, kuid kõlvulised ei olnud suuremate operatsioonide läbiviimiseks. Selle järel kui Schlippenbach 30. XII. 1701 Erastveres ja 19. VII. 1702 Hummulis otsustavalt lüüa sai Vene väepealiku Šeremetjevi poolt, rüüstasid venelased põhjalikult Tartu ümbrust. Ka Tartu patrimoniaalmõisad kannatasid nende röövkäikude all raskesti. Et Tartus seisukord muutus ikka hädaohtlikumaks, siirdus õuekohus 1703. a. siit Riiga. Järgmisel aastal otsustas tsaar Peeter vallutada Baltimaa eelkantsid — Tartu ja Narva — ja koondas Liivimaale suured väe-osad. Peipsi järvel asutati suur Vene laevastik, mis Vene jalaväe-osad kergesti üle tõi ja Emajõe suu valdas. Tartu all asuva, 14 laevast koostuva Rootsi laevastiku juhataja Löscher sattus venelaste jõude alahinnates ettevaatamatult lõksu. Rootsi laevastik vallutati 4. V. 1704 Kastre mõisa all, kus venelased Emajõe olid kitsas kohas palkidega sulgenud, kuna Löscher enese oma laevaga õhku laskis.

4. VI. ilmusid Šeremetjevi jalaväed, järgmisel päeval ta laevastik Tartu alla ja alustasid piiramist. Tartu komandant Karl Gustav Skytte laskis eeslinnad põletada ja tegi linna kaitseks energilisi ettevalmistusi. Linna kindlustustööd, mis Hastferi algatusel alustatud, ei olnud Põhjasõjaks kaugeltki lõpule jõudnud. Vallid ja 5 bastioni kaitsid Tartut ainult idas ja lõunas — Saksa väravast ümber Toomi Jakobi väravani. Sellevastu oli lääne- ja põhjapoolne külg — Jakobi väravast kuni praeguses Botaaaika-aias asunud nurgatornini („Pulverturm“ ehk „Peinturm“), sealt Vene väravani ja edasi paralleelselt Emajõele kuni Saksa väravani — ainult vanade linnamüüridega ja püst-taraga kaitstud. Šeremetjev pommitas Tartut kaua lõuna ja lääne poolt, kuid ei suutnud oma vägede arvulisest ülekaalust hoolimata — 20 000 venelast umbes 4000 rootslase vastu — kindlust vallutada. Tsaar Peeter,

1) Nagu Tartu linna-arhivaar A. Hasselblatt oma artiklis „Karl XII und Dorpat“ (Karolinska Förbundets Årsbok) 1925) on näidanud.